

Vallinmontun ampuma-alueen historiaa

Pienoiskivääri ja pistooliradat
Arto Laakso

ESIPUHE

Tämän artikkelin tarkoituksena on tuoda esiin perinnetietoa Haminan vallinmontun ampumarata-alueen sekä pienoiskivääriradan historiasta. Tätä kirjoittaessa alueen ampumaradat ja katokset ovat purettu perustuksia myöten. Ampumaradan ympäristössä suoritetaan viranomaisten toimesta pilaantuneen maa-alueen siirtoja.

Ampumarata oli perustettu Puolustusvoimien alueelle ja hallintaan joten kaikki ohjeet ja määräykset jotka koskivat Vallinmontun ampumarata-alueita välittyivät

Puolustusvoimilta, tarkemmin Haminan varuskunnalta (RUK ja sitten Maasotakoulu).

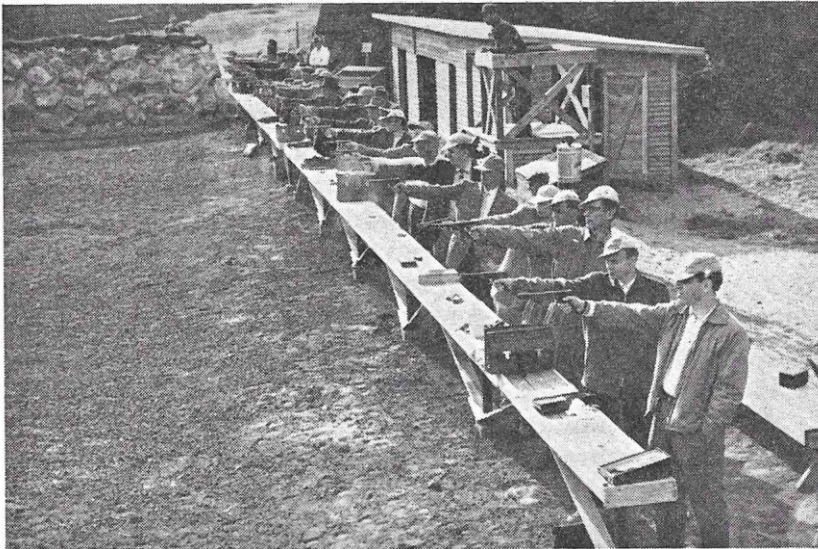
Pistoolilla voi ampua edelleen Lupinmäen radoilla. Mahdollisuutta ampua 50 m:n lajeja pienoiskiväärillä ei tällä hetkellä ole.

Jäljelle jää vain tyhjä kenttä, kourallinen hylsyjä ja ehkä nuo vuosikymmenien sadat tuhannet laukaukset kaikuvat vielä jossain vallien välissä...

Artikkeli perustuu kirjoittajan omiin kokemuksiin sekä artikkeleihin ja tarinoihin.

PERUSTAMINEN

Vallinmontussa oli jo 50-luvulla ammuttu pistoolilla. Nyt tarvittiin uutta rataa ja uusia suunnitelmia joita punoittavat Lauri "Putte" Toikka ja RUK:n huoltopäällikkö majuri Jaakko Kangas. Yhdessä he miettivät että paras ampumasuunta olisi Kirkkojärvelle päin. Jos rata siihen rakennettaisiin, vaatisi se yhden valliryhmän purkamista. Kangas esitti suunnitelman ampumaradoista RUK:n johtajalle joka ilmoitti hyväksyvänsä sen jos Haminan kaupunki lähtee mukaan hankkeeseen. Kaupungin pormestari Seppo Joukahainen saatiin tiimiin mukaan toteuttamaan ratasuunnitelmaa. 1950-luvun alkupuolella ampumarataa ruvettiin rakentamaan varuskunnan omin voimin, järjestyksessä pienoiskiväärirata ja sen jälkeen oikealle puolelle pistoolirata.

Pistoolirata 1950-luku

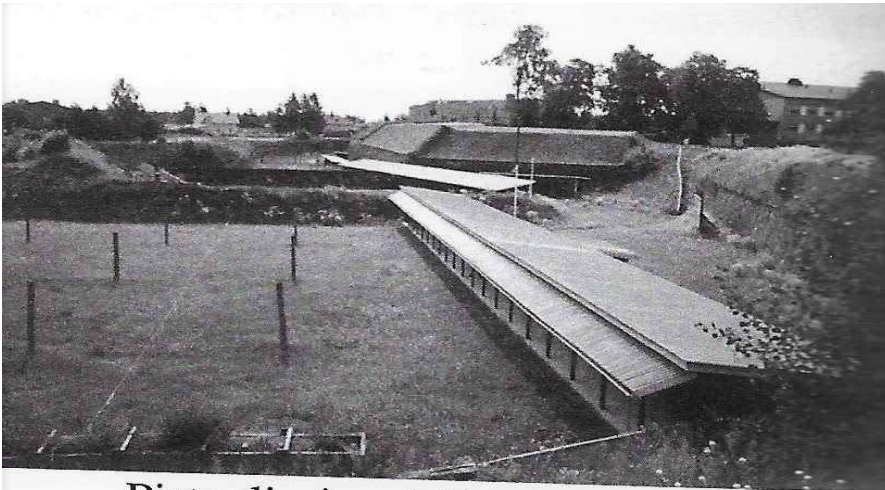
Ratanäkymä 1950-luvun loppupuolelta.

Pienoiskiväärirata 1970-luvun alussa, vas. ylhäällä näkyy 25 m:n pistooliradan katos.

Kuva: Olli Kauhanen

Pienoiskivääriradan katos rakennettiin puusta betoniperustuksen päälle. Rata käsitti 40 ampumapaikkaa väliseinillä. Näyttösuoja oli myös puurakenteinen joka käsitti rimoista tehdyn kehikon johon taulut nostettiin ja vaihdettiin näyttösuojusta käsin. Ampumapaikalta siirryttiin näyttösuojaan suojaista reittiä radan vasemmalta puolelta vallien suojatessa siirtyä. Näyttösuojaan saavuttiin syvän kaivannon suojassa viimeisen 10 metrin matkalla.

Pistooli-pienoiskiväärirata (MR)

Pienoiskivääriradan näyttösuoja jota on muokattu nauhataululaitteiden mukaisiksi.

Kuva kesältä 2020.

Jussi Laakso ja Ville Periaho opastavat ampujia 70-luvulla. Kuva: Olli Kauhanen

RADAT KÄYTÖSSÄ

Haminan ampumaseuran ja varuskunnan yhteistyö oli suuressa roolissa jotta seuran jäsenillä olisi helppoa harrastaa ampumaurheilua vallien välissä. RUK luovutti HAS:lle pyörävarastosta tilan jonka ampumaseura kunnosti varastoksi. Varastossa oli betonilattia sekä ampujille säilytyskaapit, yleistilaa tauluille ja muille varusteille. Pyörävaja sijaitsi välittömästi RUK:n päärakennuksen takana. Ampumaseuran varasto sijaitsi vanhan hevospuomin kohdalla, tästä johtui yleisnimitys ”puomikoppi.” Näin ollen ampuja saattoi tulla paikalle vaikka polkupyörällä tai kävellen jne. Aseet ja varusteet oli kätevä noutaa lukitusta puomikopista, omasta kaapista. Tämän jälkeen käveltiin vain kiviportaat alas ja ampumaan. Tämä käytäntö oli voimassa vuosikymmeniä kunnes RUK purki vanhan pyörävajan 2000-luvun alkupuolella.

25 m:n pistoolirata sähköistettiin 1964 ja samalla ampumakatosta paranneltiin. Radan taakse vallin viereen rakennettiin 1971 erillinen varasto jota myös välillä käytettiin kahviona isompien kisojen yhteydessä. Myöhemmin pistooliradan itäpuolelle rakennettiin meluseinä hillitsemään desibelejä jotka aiheutuivat lähinnä 9mm sotilaspistoolin paukkeesta. Pistooliratojen oikealle puolelle itäpuolelle edelleen, rakennettiin 70-luvulla katettu ilma-aserata. Tällöin myös ilma-aseilla saattoi harjoitella ulkona kesaikana. Ilma-aseradalla järjestettiin joitain piirikunnallisia kisojakin. Oman haasteensa toi aina sää, eli tuuli joka pyöri Vallien välissä arvaamattomasti kun ajatellaan ilma-ase ammuntaa.

Meluseinä pistooliradan itäpuolella. Kuva kesältä 2020.

Pistoolirata 25 m, taululaitteet jo purettuna. Kuvat kesältä 2020.

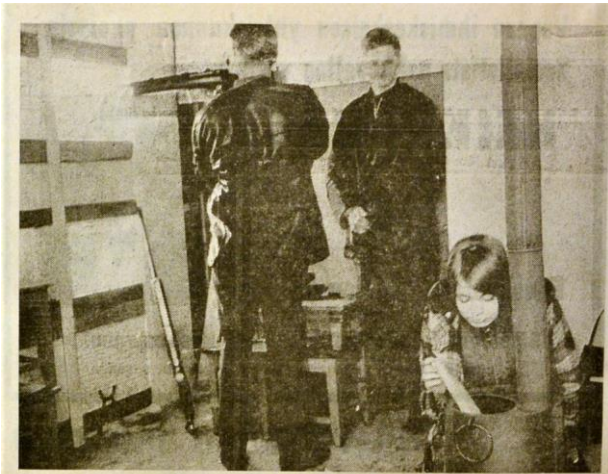

Pistooliradalla järjestettiin useita eritasoisia kisoja vuosikymmenten aikana. 1967 ammuttiin ensimmäiset Lauri "Putte" Toikan muistokilpailut joista tuli perinne n. 30 -vuoden ajan. Viisi kertaa SM-ammunnat, Kymenlaakson piirin mestaruuskisoja lukematon määrä, Paakarinen pytty kisoja, reserviläisten mestaruuskisoja, Hamina Falun ottelut yms. Puolustusvoimat järjestivät omia kisojaan joita oli ainakin: Toimiupseeriliitto, upseeriliitto, Kaakkois-Suomen sotilaslääni ja jopa Suomi-N-liitto sotilasottelu sekä myös henkilökunnan vuosittaiset pistooliammunnat. Vuosien saatossa kääntyviä taululaitteita uusittiin.

Alkukesällä 1980 pienoiskiväärirata varustettiin sähköisillä nauhataululaitteilla. Haminan ammattikoulu valmisti tilaustyönä 40 kpl taululaitteita, jotka jäi PV:n hallintaan. Pistooliradan takana sijaitsevasta sähköpääkeskuksesta vedettiin sähkösyötöt ulottumaan myös pienoiskivääriradalle. Tämän jälkeen ampujan oli mahdollista siirtää ampumapaikalta käsin omaa nauhatauluaan, piuha tolppaan kiinni ja nappia painamaan. Käytäntö helpotti ja nopeutti kilpailujen järjestämistä. Ensimmäiset kisat olivatkin ikämiesten SM-kilpailut syksyllä 1980. HAS järjesti yleisensarjan SM-kisoja ainakin vuosina: 1965, 1981, 1987 ja 1993. Lisäksi radalla ammuttiin Kymenlaakson piirinmestaruuskisoja lukematon määrä, Hamina-Falun otteluita, SAL:n katsastuskilpailuja, reserviläisten mestaruuskisoja, juhlakisoja yms. Puolustusvoimien toimesta oli seuraavien tahojen kisoja: Toimiupseeriliitto, upseeriliitto, Kaakkois-Suomen sotilaslääni, PV:n edustusryhmän

kivääriampujien leirit. 1990-luvun alkupuolella ampumapaikan betonia korotettiin sekä katolle rakennettiin sadelippa.

1970-luvun alussa radan alkupään paikkoihin 1 - 2 rakennettiin lämmitettävä koppi joka mahdollisti harjoittelun myös talvisin. Koppi oli siis kaksipaikkainen jossa oli pysty, polvi ja makuuluukut. Lämmitys tapahtui puilla ja armeijan perinteisellä kaminalla. Uusi lämmitettävä koppi rakennettiin talveksi 1981, radan itäpäähän ollen nyt kuusipaikkainen. Seinät olivat jykevää vesivaneria huolellisesti tilkittynä. Lämmitys tapahtui edelleen puilla mutta nyt kaminan virkaa toimitti VR:n vanha valurautakamina joka oli entisoity varuskunnan korjaamon toimesta. Koppi sai valtavan suosion ja se oli keväisin kovassa käytössä. Koppi purettiin kesäksi ja sitten talvella taas kasattiin käsittäen paikat 35-40. Tässä puuhamiehinä toimivat seuran jäsenet ja ampujat: Teemu Anttila, Jaakko Korpinen, Matti Urpalainen, Johan Laakso, sotilaita jokainen. Radalla pidettiin myös kerran isot lyijynkeräystalkoot.

Kamina lämmittää ampujia

Haminan Ampumaseuran kivääriampujien harjoittelu sai eilen uutta viriä, kun RUK:n pienois-kivääriradalle valmistui lämmitettävä ampumasuojia. Kuvasseme idean isä ja toteuttaja Matti Urpalainen johtaa 50 metrin

päässä olevaa kymppiä. Olli Kauhanen katsoo, miten Soili Vatanen onnistuu »kipinämikön» osassaan.

Lämpösuojassa on tilaa kahdelle ampujalle. Nyt voivat haminalaiset valmentautua "kesä-

kauteen aidassa ympäristössä. Ampumaurheilun kilpailukalenterissa vilisee kovia kilpailuja toukokuusta lähtien, joten on hyvin tärkeää, että täysipainoinen harjoittelu voidaan aloittaa jo loppu-talvella. Aikaisemmin tämä ei ole ollut Haminassa mahdollista.

Paikan 1-2 lämmitettävässä kopissa ampumassa Matti Urpalainen, Olli Kauhanen ja Soili Vatanen (1970-luvun alku)

Näkymä pienoiskivääriradan ampumakatoksesta.kuva kesältä 2020

Nauhataululaite, kuva keväältä 2022

50 m:n ampumakenttä.kuva kesältä 2020

Pienoiskivääriradan ampumakatos,kuva kesältä 2020

Sähkökoppi pistoolirata,kuva kesältä 2020 sekä alh.tulostaulu 70-luvulta,kuva O.Kauhanen

Nimi		Pienkiv. 3x20ls		Std pienkiv. 3x20ls		Pienoiskivisaari. 60 ls		YHT	
		Ma	Pu	YHT	Ma	Pu	Po	YHT	
186	171	181							
192	166	180	528	98	91	95	99	96	592
179	193	168	498	93	93	92	90	94	522
182	186	168	489	97	83	91	84	85	510
152	160	146	452	95	91	95	92	90	562
146	163	165	493	96	94	98	96	96	572
180	149	130	458						
191	173	186	550						
182	161	133	520						
188	160	136	507	93	91	95	93	91	556
190	142	165	500	95	90	92	91	91	552
181	144	165	495						
181	145	136	457	90	95	96	99	91	560
184	155	167	504	95	99	98	96	96	585
192	167	139	544	98	92	99	98	95	586
192	153	182	567	99	99	98	96	96	585
191	162	138	530	96	96	98	95	95	581
195	169	185	550	97	96	99	98	95	586
163	164	138	492	91	99	92	92	91	552
185	168	167	503	94	94	98	93	92	564
186	159	133	491						
177	123	141	441	93	82	86	83	81	504
174	126	141	441	91	83	90	87	85	505

Vallinmontun radoilla järjestetyissä kisoissa oli tunnelmaa.Vallit loivat idyllisen maiseman

paikalle jossa oli kuitenkin tilaa isommillekin osanottajamäärille. RUK:n takana sijaitseva hiekkakenttä toimi P-alueena autoille. Miinuspuolena todettakoon jyrkät kiviportaajat jonka liikkuneet kiviaskelmat saivat kulkijan varovaiseksi. Vallinmonttu sai ampujien keskuudessa legendaarisen maineen, rata-alue tunnettiin joka puolella Suomea.

OMIA KOKEMUKSIA PIEKKARIRADALLA

Minä innostuin kivääriammunnasta 13v. ikäisenä kun jaksoin pidellä ilmakivääriä pystystä. Isä Jussi ehdotti että kokeilisin myös pienoiskivääriä. Keväisin 1979-80 olin Jussin mukana ampumassa lämmitettävästä kopista joka siis oli kaksipaikkainen radan alkupäässä. Lämpö pysyi hyvin kopissa vaikka ulkona oli 10-12 astetta pakkasta. Luukuissa kävi kova väreily ja kontrasti oli erittäin kirkas johtuen ympärillä olevasta lumesta. Siihen aikaan radalla ei ollut vielä sähköjä. Pahvitaulut käytiin välillä vaihtamassa hangessa pohraten. Siinä varusteet vaihtui tiuhaan tahtiin. Taisin pari kertaa kylmettyäkin kunnolla kun luukusta kävi veto mutta homma lisäsi innokkuutta.

Alkukesällä 1980 pienoiskiväärirata oli saanut sähköt sekä sitä myöten nauhataululaitteet. Ammunnan harjoittelu helpottui huomattavasti sekä motivaatio lisääntyi. Olin 15 v. Ikäinen ja sain isäni luvalla käyttää standardipienoiskivääriä (merkintä aseenkantoluvassa). Sain käydä radalla yksin harjoittelemassa ja kaikki sujui turvallisesti omalta kohdalta. Jo silloin opittiin käyttämään punaisia varolippuja tai varopalloja jotka oli salossa kun ammuttiin. Minulla oli vakiopaikkana ampumapaikka numero 24 josta oli lyhyt matka radan omaan tauluvarastoon. Takaseinällä radan keskikohdalla sijaitsi sähkökaappi josta avaimella piti vielä erikseen kääntää taululaitteiden virta päälle edellyttäen että pistooliradan kopissa olivat päävirrat päällä...aina ei näin ollut eikä sinne aina päässyt.

Keväisin takavallin ”riesana” oli fasaaniuros joka tykkäsi piehtaroida luotikuopissa. Välillä oli pakko käydä tarkistamassa ettei fasaani ole vaan oman taulun takana mutta saattoi olla heti viereisessä kuopassa. En muista että kertaakaan fasaani olisi osunsa saanut, tuuria siinäkin asiassa. Koulun kesälomien aikana radalla tuli käytyä todella paljon. Oli myös niitäkin viikkoja että olin ampumassa joka päivä jolloin Jussi neuvoi välillä pitämään taukoa. Uskon että tuolloin tuli tehtyä pohjaa harjoitteluun joka edisti sitten myöhempiä tekemisiä ammunnan suhteen.

Kun HAS sai järjestettäväkseen yleisensarjan SM-kilpailut tarvittin aktiivijäsenien työpanosta. Seuralla oli jo rutiinin ”kyllästävä teemi” joka junaili aina kisat hienosti läpi. Itse olin monta kertaa näyttösuojassa kirjuriina tai muissa yleistehtävissä. Samalla tavalla olivat

mukana myös muut nuoremmat ampujat kivääri/pistoolilajeissa.

Keväällä 1981 radalle oli rakennettu uusi kuusipaikkainen lämmitettävä koppi joka sijaitsi nyt radan itäpäässä. Uusi koppi oli heti kovassa käytössä talvipakkasilla. Kopin takaseinälle oli pinottu klapeja joilla lämmitettiin valurautakaminaa. Kova talvikaan ei häirinnyt innokkuutta päästä harjoittelemaan.

Tässä seuraavana kuvaus yhdestä lauantaipäivän treenistä, helmikuussa 1981. Lunta oli satanut yöllä melkoisesti mutta ulkona oli vain 5 astetta pakkasta. Päätin lähteä ampumaan. Poljin polkupyörällä 4 km:n matkan radalle. Puomikopilta otin varustekassin ja aseeseen sekä siirryin kiviportaita alas radalle. Mutta, kiviportaot olivat täynnä lunta jossa olisi vaikea edetä. Laskin varusteet alas ja kävin potkimassa lumia pois sen verran että jalansijaa löytyisi. Portailta huomasin että radankatolla oleva kaminatorven hormi oli lumen peitossa. Muutenkin radan ympäristössä oli lunta polviin asti kun oli kunnolla pyryttänyt. Raivasin tien koppiin sisälle johon laskin varusteet. Arvatenkin sisällä oli ”melko” koleaa. Kiipesin ovea pitkin radan katolle ja rikkalapion avulla poistin lumet hormin ympäriltä ja varmistin että varmasti alkaa vetämään. Tämän jälkeen sytyttelin kaminaa joka lämpiäisi sillä aikaa kun puuhaan muut asiat kuntoon. Seuraavaksi sähkökaapista virrat päälle sekä taulunipun vienti paikkaan 38.

Näyttösuojaan piti kahlata lumessa jonkun aikaa koska valmista polkua sinne ei ollut. Näpit jäässä asettelin taulunauhan rullien väliin ja äkkiä koppiin lämmittelemään. Vuorossa oli ampumavarusteiden pukeminen ja kaukoputken virittäminen. Päätin treenata jälleen pystystä joten ylin luukku tulisi kysymykseen. Vähän ajan kuluttua kaikki oli valmista, piuha seinässä kiinni taulunvaihtoa varten jne. Istuin kaminan vieressä lämmittelemässä vähän aikaa ja sitten aloin tosi toimeen eli ampumaan pystystä. Valmisteluihin oli kulunut ehkä 1,5 tuntia. Kun olin ampunut 15 laukausta päätin pitää tauon ja kelata uuden taulun. Painoin nappia ,mitään ei tapahtunut, taulu ei liikkunut. Tämän vuoksi saatoin ehkä päästää muutaman eli kaikki kiro sanat jotka muistin. Arvasin heti mistä on kyse. Tätä varten oli teetetty avain myös pistooliradan sähkökoppiin jossa tälläkään kertaa ei ollut pääkytkin päällä. Nopea varusteiden vaihto, lumessa kahlaus kopille josta väänsin päävirrat päälle. Tämän jälkeen harjoittelu saattoi jatkua hyvillä mielin. Ei tullut mielenkään keskeyttää. Tämä oli hyvin tyypillinen tapahtuma talviaikaan.

Piekkariradalla tuli vietettyä iso ja tärkeä osa nuoruutta. Olosuhteet olivat ihanteelliset. Sijainti, varusteiden säilytys, siihen aikaan ampuma-aikoja ei oltu rajoitettu . Homma toimi niinkuin pitääkin. Minulle jäi henkilökohtaisesti hienot muistot ampumaradasta. Sieltä kaikki alkoi. Harjoittelin vallinmontussa noin kymmenen vuoden ajan ennenkuin muutin paikkakuntaa työkomennuksen vuoksi.

LOPUN ALKU

Pienoiskivääriradan käyttöaste romahti 2000-luvun taitteessa ja pian sen jälkeen. Syitä voi olla monia mutta uskoakseni oltiin tilanteessa jossa tietty sukupolvi siirtyi opiskelemaan, perustamaan perheitä, työelämän kiireet, uusi aselaki, nuorisolla oli erilaisia kiinnostuksen kohteita yms. Myös HAS:n puuhamiehet vanhenivat, tietynlaiseen seurakulttuuriin oli jäämässä aukko osaamisen ja kokemuksen osalta. Radalla oli vielä toimintaa silloin tällöin mutta samanlainen pöhinä jota oli 80-luvulla oli jo taakse jäänyttä elämää. Pian oli tilanne että PV ei uusinnut ympäristölupaa mutta seura sai yhä käyttää rataa. Muutaman vuoden sisällä alkoi kantautua huhuja siitä että PV saattaisi luopua vallinmontun radoista. Tähän oli syynä se että PV ei tarvinnut rataa koska heillä ei ollut sille mitään käyttöä esim. joukkotuotantoa ajatellen. Samanaikaisesti pienoiskivääriammunta kilpailulajina jätettiin sotilaiden SM-kisojen ohjelmasta pois jolloin yksittäisillä pienoiskivääriradoilla oli yhä vähemmän käyttöä eikä niitä enää kehitettäisi.

Minut pyydettiin HAS:n toimesta mukaan 2017 selvittämään vallinmontun pienoiskivääriradan tulevaisuutta. Alusta asti oli selvää että halusimme radan jäävän vallinmonttuun vaikka sitten yksityisomistukseen. Aloitin heti useilla kirjeillä ja yhteydenotoilla eri tahoihin. Viesteissä tehtiin selväksi että rata tulisi säilyttää. Tilannetta helpottamaan päätimme 2019 perustaa ratayhdistyksen jonka muodostivat **Haminan ampumaseura, Kymenlaakson reserviupseeripiiri ja Kymenlaakson reserviläispiiri.**

Haminan vallinmontun ratayhdistys ry otti yhteyttä säännöllisesti eri tahoihin joita olivat mm. Senaattikiinteistöt, Haminan kaupunki, Maasotakoulu, LogR, SAL, alueen metsästysseurat sekä ampumaseurat.

Ratayhdistyksellä oli suunnitelma miten asiassa edetään jos rata-alue jää meille. Alueelle olisi saatu ympäristölupa ja luotisiepparit (lyijy) olisi pystytty asentamaan takavalliin. Koko rata-alue olisi kunnostettu ja toimintaa kehitetty palvelemaan ampumaurheilua.

Byrokratian rattaat jäivät ”case vallinmonttua” vuosien varrella. Koko ajan oli epäselvää minkä tahon kanssa pitäisi neuvotella ja milloin. Koska rata-alue ja rakennukset olivat senaattikiinteistön ja PV:n hallussa emme voineet omin päin kehittää aluetta.

Rata-asian eteen tehtiin selvitystöitä noin kuuden vuoden ajan josta ratayhdistys neljä vuotta. Touko-kesäkuussa 2023 oltiin sitten nykyisessä tilanteessa jossa vallinmontun radat ja rakennukset lopulta purettiin.

Tyhjä kenttä jossa pienoiskiväärirata sijaitsi,tilanne 5.6.2023

Arto Laakso

Varapuheenjohtaja / Haminan valliinmontun ratayhdistys ry

Hallituksen jäsen / Haminan ampumaseura ry